

Titlul I

Reguli generale privitoare la moștenire

Capitolul I Noțiuni generale

Secțiunea I Precizări terminologice

1. Potrivit art. 953 C. civ., prin *moștenire* se înțelege transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una ori mai multe persoane în ființă (persoane fizice, persoane juridice, unități administrativ-teritoriale – comună, oraș, municipiu, după caz – ori statul). Rezultă că regulile care guvernează moștenirea se pot aplica numai în cazul morții unei persoane fizice, nu și în cazul încetării existenței unei persoane juridice.

Moștenirea legală și testamentară reprezintă moduri de dobândire a dreptului de proprietate. În acest sens, art. 557 alin. (1) C. civ. prevede că „Dreptul de proprietate se poate dobândi, în condițiile legii, prin convenție, **moștenire legală sau testamentară**, accesiune, uzucapiune, ca efect al posesiei de bună-credință în cazul bunurilor mobile și al fructelor, prin ocupațiune, tradițiune, precum și prin hotărâre judecătorească, atunci când ea este translativă de proprietate prin ea însăși”.

În locul noțiunii de „moștenire” se utilizează și noțiunea de „succesiune”. În acest sens, Codul civil prevede, de exemplu, că „Transmiterea bunului pe cale de *succesiune* nu poate fi oprită prin stipularea inalienabilității” [art. 627 alin. (5)]. Termenul „succesiune” îl regăsim și în cuprinsul art. 806 C. civ.¹.

---

¹ Potrivit art. 806 alin. (1) C. civ., „În timpul exercitării calității sale, administratorul nu va putea deveni parte la niciun contract având ca obiect bunurile administrate sau să dobândească, altfel decât prin *succesiune*, orice fel de drepturi asupra bunurilor respective sau împotriva beneficiarului”.

2. *Persoana despre a cărei moștenire este vorba, defunctul*, se mai numește și *de cuius*, abreviere din formula dreptului roman *is de cuius succesionis (rebus) agitur* (cel despre a cărui moștenire/bunuri este vorba). În acest sens se vorbește, de exemplu, de moartea lui *de cuius*¹, fiind oarecum impropriu să se vorbească de moartea defunctului. Se mai utilizează, uneori, și termenul de „autor” (de exemplu, autorul comun al comoștenitorilor)², iar în cazul moștenirii testamentare, de „testator”.

3. *Persoanele care dobândesc patrimoniul defunctului* se numesc „moștenitori” sau „succesori”³. În cazul moștenirii testamentare, dobânditorul se numește, de regulă, „legatar”.

4. *Noțiunea de „masă succesorală”*. În cadrul dreptului de moștenire, noțiunea de „moștenire” sau „succesiune” (uneori „ereditate”) se întrebuițează nu numai în sensul de transmitere a patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă, dar și pentru desemnarea a însuși patrimoniului transmis din cauză de moarte, deci în sens de masa succesorală⁴. În acest sens, se vorbește de

---

¹ Gen. sg. de la *quis*, se folosește numai la singular.

² Art. 1.105 C. civ. prevede că „(1) Moștenitorii celui care a decedat fără a fi exercitat dreptul de opțiune succesorală îl exercită separat, fiecare pentru partea sa, în termenul aplicabil dreptului de opțiune privind moștenirea *autorului* lor. (2) În cazul prevăzut la alin. (1), partea succesibilului care renunță profită celorlalți moștenitori ai *autorului* său”.

³ Codul civil de la 1864 utiliza în mod frecvent și termenul livresc de „ered”, „erezi”, „coerezi” (de exemplu, art. 692, 693, 696, 699, 701, 703, 704, 707-714 C. civ. de la 1864).

⁴ În practica judiciară mai veche s-a decis că „Întrucât clauza de împuternicire înscrisă în libretul CEC reprezintă un mandat, care încetează la moartea mandantului titular de libret (*de cuius*), suma înscrisă în libret la data morții lui face parte integrantă din moștenire” (TS, s. civ., dec. nr. 1347/1972, în *Repertoriu...* 1969-1975, p. 205, nr. 511), ca și obligația mandatarului de a da socoteală moștenitorilor cu privire la sumele ridicate în temeiul clauzei de împuternicire (TS, s. civ., dec. nr. 1629/1976, în *Repertoriu...* 1975-1980, p. 141, nr. 331), dacă raportul de mandat nu a fost dublat de un alt act juridic care anihilează obligația de a da socoteală (a se vedea Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale, Vol. II (Locațiunea, Închirierea locuinței, Arendarea, Antrepriza, Mandatul)*, ed. a 4-a (actualizată de L. Mihai și R. Popescu), Ed. Universul Juridic, București, 2007, Cap. VII, nr. 10, p. 233-234. Tot astfel, în practica mai recentă a instanței supreme

moștenirea (succesiunea) lăsată de defunct, de moștenirea dobândită de moștenitori, de moștenirea sau succesiunea vacantă¹ (*hereditas iacens*²), adică fără stăpân (*hereditas caduca*³) etc.

5. *Noțiunea de „succesiune”*. O precizare se mai impune în legătură cu noțiunea de „succesiune”. În cadrul dreptului civil, această noțiune se întrebuițează și într-un sens mai larg, desemnând orice transmisiune de drepturi, între vii sau pentru cauză de moarte,

---

(a se vedea ICCJ, s. civ. propr. int., dec. nr. 7522 din 25 octombrie 2011, publicată pe www.scj.ro), s-a decis că „dacă mandatarul a ridicat sumele de bani din contul defunctei mandante, pe baza specimenului de semnătură în bancă, o formă de mandat care presupune posibilitatea mandatarului de a ridica sume de bani din contul mandantului și în lipsa vreunui alt mandat care să-i confere mandatului împuternicirea de a dispune într-un anumit fel de sumele ridicate din contul defunctei, aceasta avea obligația să justifice modul în care a utilizat sumele respective.

Cum mandatarul nu a făcut dovada desocotirii față de mandantă în timpul vieții acesteia în ceea ce privește suma de bani ridicată din contul defunctei, obligația de a da socoteală se execută față de moștenitorii mandantei, dreptul corelativ de a pretinde predarea bunurilor primite în puterea mandatului – drept patrimonial – transferându-se acestora prin moștenire”.

Masa succesorală trebuie să fie stabilită fără adăugirile și îmbunătățirile aduse de moștenitor bunurilor rămase de la defunct (TS, s. civ., dec. nr. 1593/1979, în CD, 1979, p. 124-125), eventualele modificări ulterioare neavând nicio influență (TJ Hunedoara, dec. civ. nr. 1272/1977, în RRD nr. 7/1978, p. 49; TJ Cluj, dec. civ. nr. 1196/1988, în RRD nr. 5/1989, p. 66). Tot astfel, despăgubirile acordate sau pretinse pentru moartea prin accident a unei persoane nu fac parte din masa succesorală lăsată (TJ Tulcea, dec. civ. nr. 276/1977, în RRD nr. 12/1977, p. 47), persoanele păgubite putând valorifica dreptul la despăgubiri potrivit regulilor care guvernează răspunderea civilă delictuală, inclusiv competența teritorială a instanțelor judecătorești.

¹ Art. 2.636 alin. (2) C. civ. dispune că „În cazul în care, conform legii aplicabile moștenirii, *succesiunea* este vacantă, bunurile situate sau, după caz, aflate pe teritoriul României sunt preluate de statul român în temeiul dispozițiilor legii române privitoare la atribuirea bunurilor unei *succesuni vacante*”.

² Vb. lat. *iaceo* – a zăcea. În dreptul roman era cunoscut adagiul *hereditas iacens sustinet personam defuncti* – „moștenirea deschisă, dar neacceptată prelungește personalitatea defunctului”. A se vedea: E. Molcuț, *Drept privat roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 436; D. Oancea, *Introducere în dreptul roman*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 60.

³ Adj. lat. *caducus* – fără stăpân.

transmisiune care poate fi universală, cu titlu universal sau cu titlu particular. În acest sens, de exemplu, cumpărătorul este succesorul cu titlu particular al vânzătorului (iar vânzătorul este autorul cumpărătorului)¹. Prin urmare, noțiunea de „succesiune” (și succesor) numai în *sensul restrâns* al cuvântului – transmisiune pentru cauză de moarte – este echivalent al noțiunii de „moștenire” (moștenitor). Astfel fiind, considerăm că este mai indicată folosirea noțiunii de „moștenire”, această tendință putând fi observată și în domeniul legislativ. De exemplu, art. 46 din Constituția României (revizuită în anul 2003) prevede că „Dreptul la **moștenire** este garantat”, iar Legea fondului funciar nr. 18/1991, Legea nr. 112/1995, Legea nr. 10/2001, Legea nr. 165/2013, Legea notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, Ordinul ministrului justiției nr. 2333/C/2013 privind aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995² folosesc în mod constant noțiunea de „moștenire”. Acestea au fost, de altfel, și motivele pentru care Cartea a IV-a din Codul civil se intitulează „Despre moștenire și liberalități”, iar în cuprinsul Codului civil se utilizează preponderent termenul „moștenire” în locul celui de „succesiune”.

Este însă evident că noțiunea de „succesiune” (succesor), utilizată totuși în domeniul dreptului de moștenire, are un *înțeles restrâns*, referindu-se numai la transmisiunile pentru cauză de moarte, iar noțiunea de „succesori” se referă la succesori în drepturi *mortis causa*, indiferent că sunt moștenitori legali sau testamentari, cu vocație universală, cu titlu universal sau cu titlu particular.

Secțiunea a II-a Felurile moștenirii

6. *Enumerare.* Conform art. 955 alin. (1) C. civ., „Patrimoniul defunctului se transmite prin moștenire legală, în măsura în care cel care

---

¹ Pentru amănunte privind succesorii universali, cu titlu universal ori cu titlu particular, a se vedea M. Nicolae, *Drept civil. Teoria generală. Vol. II. Teoria drepturilor subiective civile*, Ed. Solomon, București, 2018, pp. 500-502.

² Publicat în M. Of. nr. 479 din 1 august 2013 și modificat de mai multe ori.

lasă moștenirea nu a dispus altfel prin testament”. Prin urmare, în funcție de izvorul vocației succesorală de celor care dobândesc patrimoniul persoanei decedate, moștenirea poate fi *legală* sau *testamentară*.

7. *Moștenirea este legală* în cazul în care transmiterea patrimoniului succesoral are loc în temeiul legii – la persoanele, în ordinea și în cotele determinate de lege. Ea intervine în cazul și în măsura în care defunctul nu a dispus prin testament de patrimoniul său pentru caz de moarte sau manifestarea sa de voință nu poate produce efecte, în total sau în parte.

Precizăm că moștenirea este legală și în cazul în care defunctul a lăsat *testament*, însă acesta *nu cuprinde* dispoziții referitoare la *transmiterea* patrimoniului succesoral, ci numai alte dispoziții, de exemplu, cu privire la numirea unui executor testamentar, cu privire la funeralii, înlăturarea de la moștenire (dezmoștenire, exheredare) a unor rude etc. În acest din urmă caz, dacă cel înlăturat este moștenitor rezervatar¹, el va culege *rezerva ca moștenitor legal*, tot așa cum și ceilalți moștenitori – care beneficiază de dezmoștenire – vor culege moștenirea în temeiul legii, deci ca moștenitori legali. De exemplu, prin testamentul întocmit, *de cuius*-ul îl dezmoștenește pe singurul copil al acestuia; copilul va primi, la cerere, rezerva succesorală de jumătate din moștenire ca moștenitor legal, iar restul moștenirii va reveni, bunăoară, unui frate, care va fi chemat la moștenire tot ca moștenitor legal, iar nu ca legatar.

Cu alte cuvinte, moștenirea este legală fiindcă patrimoniul succesoral se transmite la persoanele, în ordinea și în cotele determinate de lege², moștenitorii justificând această calitate a lor prin invocarea textelor legale corespunzătoare.

---

¹ Potrivit art. 1.086 C. civ., „Rezerva succesorală este partea din bunurile moștenirii la care moștenitorii rezervatari au dreptul în virtutea legii, chiar împotriva voinței defunctului, manifestată prin liberalități ori dezmoșteniri”. Sunt moștenitori rezervatari soțul supraviețuitor, descendenții (copii, nepoți, strănepoți etc.) și ascendenții privilegiați (părinții) ai defunctului (art. 1.087 C. civ.).

² În cazul partajului (împărțelii) de ascendent (art. 1.160-1.163 C. civ.), moștenitorii între care operează această împărțeaală vin la moștenire în temeiul legii, chiar dacă cotele rezultând din această împărțeaală nu ar coincide întocmai cu

Persoanele care dobândesc moștenirea în temeiul legii sunt *moștenitori universal*, cu vocație la întregul patrimoniu lăsat de defunct, chiar dacă, în concret, existând o pluralitate de moștenitori, ei beneficiază numai de o fracțiune din moștenire. De exemplu, dacă defunctul are trei copii și toți vor și pot să moștenească, ei vor culege patrimoniul succesoral ca moștenitori universal (care au vocație la întregul patrimoniu succesoral), chiar dacă fiecare copil va beneficia în concret de doar 1/3 din moștenire. *Rezerva succesorală* se culege, în toate cazurile, *cu titlu universal*, deoarece rezerva reprezintă o parte a moștenirii¹. Moștenitorii legali nu pot avea vocație numai la bunuri singulare, privite izolat (*ut singuli*), deci nu pot exista moștenitori legali cu titlu particular.

8. Moștenirea este testamentară în cazul și în măsura în care transmiterea masei succesoriale are loc în temeiul voinței celui care lasă moștenirea, manifestată prin testament.

Persoanele desemnate de testator să culegă moștenirea – în tot sau în parte – se numesc legatari (moștenitori testamentari). Legatarul poate fi: *universal*, cu vocație la întreaga moștenire lăsată de către defunct; *cu titlu universal*, cu vocație la o fracțiune din moștenire; *cu titlu particular*, cu vocație numai la bunuri singulare, anume determinate.

9. Coexistența moștenirii legale cu cea testamentară. În legătură cu cele două feluri ale moștenirii prevăzute de art. 955 C. civ., trebuie precizat că ele nu se exclud reciproc, ci, dimpotrivă, moștenirea legală poate coexista cu cea testamentară. În acest sens, art. 955 alin. (2) C. civ. prevede că „O parte din patrimoniul defunctului se poate transmite prin moștenire testamentară, iar cealaltă parte prin moștenire legală”. Așadar, în dreptul nostru se admite – iar dacă există

---

cotele determinate de lege, fiind însă respectată rezerva succesorală a fiecăruia dintre ei (art. 1.163 C. civ.). Dar nu intrăm în amănunte, problema urmând a fi analizată în legătură cu partajul moștenirii.

¹ De exemplu, dacă *de cuius*-ul are un copil și l-a instituit pe un prieten legatar universal, copilul va culege rezerva succesorală de 1/2 din moștenire (așadar, rezerva se culege *cu titlu universal*, vocația copilului fiind limitată la o fracțiune din moștenire), iar legatarul va culege legatul redus la 1/2 din moștenire.

moștenitori rezervatari, chiar se impune – coexistența moștenirii legale cu cea testamentară¹.

Astfel, dacă testatorul a făcut numai legate cu titlu particular, patrimoniul succesoral se transmite, potrivit legii, moștenitorilor legali, numai că aceștia vor fi obligați față de legatarii cu titlu particular să execute legatele, iar dacă obiectul legatului este un drept real asupra unui bun individual determinat, acest drept va fi dobândit de legatar direct de la defunct și deci nu va trece asupra moștenitorilor legali (care culeg restul patrimoniului succesoral)².

Dacă testatorul a făcut unul sau mai multe legate cu titlu universal, dar ele nu epuizează întregul patrimoniu succesoral (de exemplu, a făcut două legate pentru câte 1/3 din moștenire), devoluțiunea moștenirii va fi testamentară în limitele legatului sau legatelor și legală pentru rest. De exemplu, prin testamentul întocmit, *de cuius*-ul i-a instituit legatari cu titlu universal pentru câte 1/3 din moștenire pe prietenii P1 și P2; aceștia vor beneficia de aceste legate, ca moștenitori testamentari, iar restul de 1/3 din moștenire va reveni, de exemplu, fratelui F, ca moștenitor legal cu vocație concretă la moștenire.

În schimb, dacă testatorul a instituit prin testament mai mulți legatari cu titlu universal, astfel încât aceste legate epuizează întreaga moștenire (și, bineînțeles, nu sunt ineficace), sau dacă testatorul a instituit unul sau mai mulți legatari universali³, devoluțiunea moștenirii va fi numai testamentară.

---

¹ A se vedea și M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Ed. Academiei, București, 1966, p. 53 (în continuare M. Eliescu, *op. cit.*, I). Nici Codul civil anterior și nici Codul civil actual nu au păstrat principiul roman al incompatibilității moștenirii testamentare cu cea legală (*nemo partim testatus partim intestatus decedere potest* – „nimeni nu poate muri în parte cu testament, în parte fără testament”).

² Potrivit art. 1.059 C. civ., „(1) Legatarul cu titlu particular al unui bun individual determinat dobândește proprietatea acestuia de la data deschiderii moștenirii. (2) Legatarul cu titlu particular al unor bunuri de gen este titularul unei creanțe asupra moștenirii. Dacă testatorul nu a prevăzut altfel, cel însărcinat cu executarea acestui legat este obligat a preda bunuri de calitate medie”.

³ Potrivit art. 1.055 alin. (1) C. civ., „Legatul universal este dispoziția testamentară care conferă uneia sau *mai multor persoane* vocație la întreaga moștenire”. Așadar, pot exista mai mulți legatari universali.